

ผลการประเมิน
การนิเทศ กำกับ ติดตามงานโครงการป้องกันและควบคุมโรคธาลัสซีเมีย
ศูนย์อนามัยที่ ๙ นครราชสีมา ครั้งที่ ๑
วันที่ ๒๒ ธันวาคม ๒๕๕๘

๑. ชื่อ-สกุล ตำแหน่ง ผู้ออกประเมินฯ

๑. ดร. ยุพิน ใจแปง	ตำแหน่งนักเทคนิคการแพทย์ชำนาญการพิเศษ
๒. นางสาวนพวรรณ หมีนน้อย	ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ
๓. นางชัชฎา ประจุกะเก	ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการ
๔. นางอรทัย วงศ์พิกุล	ตำแหน่งพยาบาลวิชาชีพชำนาญการ

๒. สถานที่ติดตามงาน

๑. โรงพยาบาลบุรีรัมย์ จังหวัดบุรีรัมย์

ผู้รับนิเทศ

๑. นางวัชรพร เตียงงา	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ (คลินิกฝากครรภ์)
๒. นางสาววิตรี ศรีซอ	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ (คลินิกฝากครรภ์)
๓. นางอัจฉรา งามสะอาด	นักเทคนิคการแพทย์ชำนาญการ (งานห้องปฏิบัติการ)
๔. พญ. เพชรรัตน์ กิตติวัฒนาสาร	นายแพทย์ชำนาญการพิเศษ (กุมารแพทย์)

๒. โรงพยาบาลสุรินทร์ จังหวัดสุรินทร์

ผู้รับนิเทศ

๑. นางสาวเปรมรัตน์ แซ่โอ้ว	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ (คลินิกฝากครรภ์)
๒. นางปัญญาพร สุจริตชีพ	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ (คลินิกฝากครรภ์)
๓. นางกฤษณา จันทร์หอม	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ (คลินิกฝากครรภ์)
๔. นางแสงอรุณ สร้อยรยงศิริ	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ (เวชกรรมสังคม)
๕. นางสาวพิริยา ทิวทอง	พยาบาลวิชาชีพชำนาญการ (งานเวชศาสตร์มารดาและทารกในครรภ์)

ผลการนิเทศ ติดตามงานโรงพยาบาลบุรีรัมย์

**๑. การจัดระบบบริการป้องกันและควบคุมโรคธาลัสซีเมียของหน่วยบริการ
ระบบบริการเดิม**

แผนกฝากครรภ์โรงพยาบาลบุรีรัมย์ ฝากครรภ์รายใหม่วันพฤหัสบดี ตรวจสอบคัดกรองธาลัสซีเมียเฉพาะหญิงตั้งครรภ์ที่อายุครรภ์ต่ำกว่า ๑๖ สัปดาห์ โดยใช้ค่า MCV และตรวจ DCIP นัดแจ้งผลเลือด ๒ สัปดาห์ ถ้าผลตรวจกรองผิดปกติจะติดตามสามมีมาตรว และหญิงตั้งครรภ์จะต้องเจาะเลือดใหม่อีกครั้ง เพื่อส่งตรวจ Hb typing โดยนัดฟังผลตรวจยืนยันอีกครั้ง ๒ สัปดาห์

ปัญหาระบบบริการเดิม

๑. การคัดกรองธาลัสซีเมียยังไม่ครอบคลุมทุกอายุครรภ์ จะคัดกรองในช่วงอายุครรภ์ต่ำกว่า ๑๖ สัปดาห์เท่านั้น และยังไม่ได้มีนโยบายในการฝากครรภ์เป็นคู่ ทำให้การติดตามสามีได้น้อย
๒. การดำเนินงานมีหลายขั้นตอน ทำให้ระยะเวลาตั้งแต่ตรวจคัดกรองจนกระทั่งตรวจยืนยันคู่เสี่ยงต่อการมีบุตรเป็นโรคธาลัสซีเมียใช้เวลานาน ส่งผลให้อายุครรภ์ของหญิงตั้งครรภ์เกิน ๒๐ สัปดาห์ ไม่สามารถตรวจวินิจฉัยก่อนคลอดและยุติการตั้งครรภ์ ในกรณีเด็กในครรภ์เป็นโรคธาลัสซีเมีย ชนิดรุนแรง
๓. เจ้าหน้าที่ยังไม่เข้าใจและยังขาดความรู้ในการคัดกรองและอ่านผลการตรวจธาลัสซีเมีย

ระบบบริการใหม่

ปีงบประมาณ ๒๕๕๘ ทางศูนย์อนามัยที่ ๙ นครราชสีมา และ ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ ๙ นครราชสีมา ได้ตรวจเยี่ยมผลการดำเนินงานและให้ข้อเสนอแนะ ทางโรงพยาบาลได้มีการปรับปรุงระบบบริการใหม่โดยตรวจคัดกรองทุกอายุครรภ์ เน้นให้มีการฝากครรภ์เป็นคู่

กรณีมาฝากครรภ์คู่ จะตรวจเลือดสามีพร้อมกับภรรยา เมื่อผลภรรยาหรือสามีผิดปกติ ห้อง Lab จะตรวจ Hb typing ต่อเลย (โรงพยาบาลตรวจเอง) ทำให้ลดขั้นตอนและระยะเวลาในการรอคอยผล และในรายที่เสี่ยงต่อการเป็นพาหะอัลฟา หรือเบต้า- ธาลัสซีเมีย ห้อง Lab จะส่งตัวอย่างเลือดไปตรวจที่แลปเอกชน (กรุงเทพมหานคร) รายงานผลภายใน ๓ สัปดาห์

กรณีมาฝากครรภ์เดี่ยว ถ้าหญิงตั้งครรภ์มาคนเดียว จะตรวจคัดกรองก่อนเมื่อผิดปกติจะติดตามสามี ห้อง Lab จะเก็บเลือดหญิงตั้งครรภ์ไว้ ๔ วัน ถ้ายังติดตามสามีไม่ได้ก็จะทิ้งเลือด ถ้าสามารถติดตามสามีได้และผลคัดกรองผิดปกติก็เจาะเลือดภรรยาใหม่เพื่อตรวจ Hb typing นัดฟังผล ๑ สัปดาห์

อย่างไรก็ตามยังพบปัญหาในการฝากครรภ์เป็นคู่ คือ สามีมาฝากครรภ์พร้อมภรณาน้อย ประมาณร้อยละ ๔๐ ส่งผลกระทบต่อการประเมินผลโครงการ

สำหรับการอ่านผล Hb typing และ PCR จะส่งพบแพทย์เพื่ออ่านผลทุกราย ส่วนใหญ่จะไม่มีแพทย์ประจำจะเป็นแพทย์เวรหมุนเวียนกัน แต่ถ้า Case ที่เสี่ยงแพทย์ก็จะ Consult สูติแพทย์ ทำ PND โดยส่งหญิงตั้งครรภ์ไปที่ โรงพยาบาลมหาราชนครราชสีมา และโรงพยาบาลสุรินทร์ ตามความต้องการของผู้รับบริการ

คลินิกโรคธาลัสซีเมียในเด็ก ก่อตั้งมานานประมาณ ๑๐ ปี มีการพัฒนาระบบบริการอย่างต่อเนื่อง โดยมีกิจกรรม ดังนี้

๑. สร้างมิตรภาพบำบัด ทำให้ผูกพันกันในกลุ่มผู้ป่วยมีความสุขเมื่อมาโรงพยาบาลได้มาเจอเพื่อน
๒. มีกิจกรรมให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ แก่ผู้ป่วยและญาติระหว่างรอพบแพทย์
๓. จัดกิจกรรมเข้าค่าย Thal day vacation
๔. ให้ความรู้แก่เจ้าหน้าที่ที่ดูแลเด็กต่อที่โรงพยาบาลชุมชน

๒. การพัฒนาความรู้ ทักษะ ของผู้ให้บริการ

แผนกฝากครรภ์ เจ้าหน้าที่ ไปอบรม ๑ ครั้ง ในปี ๒๕๕๘ ซึ่งศูนย์อนามัยที่ ๙ นครราชสีมาเป็นผู้จัดการอบรม ทำให้ตระหนักถึงการตรวจคัดกรองธาลัสซีเมียมากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังอ่านและแปลผลยังไม่ค่อยได้

ห้อง Lab เจ้าหน้าที่มีการอบรมเพิ่มพูนความรู้กันเรื่อยๆ หมุนเวียนกันไปมีความรู้ทุกคน

คลินิกโรคธาลัสซีเมียเด็ก ได้อบรมธาลัสซีเมียครู ก และเข้าร่วมการประชุมวิชาการธาลัสซีเมียแห่งชาติต่อเนื่องทุกปี จำนวน ๓ ครั้ง

๓. การกำกับติดตามในระดับจังหวัด

- สสจ.บุรีรัมย์ยังไม่ีระบบติดตามเรื่องธาลัสซีเมียอย่างชัดเจน แต่มีการติดตามรายงานตามมาตรฐานงานอนามัยแม่และเด็ก

๔. นวัตกรรมการดำเนินงานของพื้นที่

การป้องกันและควบคุมโรคธาลัสซีเมียในกลุ่มหญิงตั้งครรภ์และสามี ให้บริการตามมาตรฐาน ANC คุณภาพ แต่ในการรักษาที่คลินิกโรคธาลัสซีเมียเด็ก มีกิจกรรมในการพัฒนาศักยภาพผู้ป่วยและผู้ดูแลผู้ป่วยโรคธาลัสซีเมีย มีการให้ความรู้ กิจกรรมการพาไปเที่ยวนอกสถานที่ เช่น เที่ยวทะเล มีการดูแลผู้ป่วยแบบองค์รวม

๕. ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานโครงการป้องกันและควบคุมธาลัสซีเมีย

๑. แผนกฝากครรภ์เจ้าหน้าที่ยังขาดความรู้ในการอ่านและแปลผล
๒. แผนกฝากครรภ์ไม่มีสื่อการสอน VDO แนะนำโดยใช้สมุดสีชมพู
๓. การเก็บข้อมูลและเก็บรายงานยังไม่ครบถ้วน แบบฟอร์มการเก็บข้อมูลไม่ครบถ้วนทำให้เมื่อทำรายงานไม่มีข้อมูล ข้อมูลขาดหาย ค้นหาข้อมูลได้ยาก
๔. ขาดการเชื่อมโยงข้อมูลและประสานงานกันระหว่างหน่วยงาน เช่น งานฝากครรภ์ ห้อง Lab และคลินิกโรคธาลัสซีเมียเด็ก
๕. คลินิกโรคธาลัสซีเมียเด็ก ไม่มีเครื่องมือในการขับเหล็กให้เด็กที่รับเลือดประจำ ต้องการเพิ่ม ๔ เครื่อง

๖. ข้อเสนอการแก้ไขปัญหา อุปสรรค

๑. ควรมีการนำข้อมูลเด็กป่วยโรคธาลัสซีเมียมาวิเคราะห์ดูข้อมูล ว่าระบบการคัดกรองธาลัสซีเมียเป็นอย่างไร ได้คัดกรองหรือไม่ นำข้อมูลย้อนกลับไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพัฒนาระบบป้องกันและควบคุมโรคธาลัสซีเมียต่อไป
๒. พัฒนาความรู้แก่เจ้าหน้าที่อบรมเพิ่มเติมโดยเพิ่มความเข้าใจในการอ่านและแปลผลเพื่อจะได้นำความรู้ไปให้คำปรึกษาแก่หญิงตั้งครรภ์และสามีเบื้องต้นได้ก่อนพบแพทย์
๓. ควรลดขั้นตอนการให้บริการตรวจธาลัสซีเมีย เพื่อลดระยะเวลาการรอคอยของหญิงตั้งครรภ์ และควรทำ Guide line ให้แพทย์เพราะหมอนเวียนตรวจ
๔. ควรมีการเชื่อมโยงข้อมูลและประสานงานกันระหว่างหน่วยงาน ได้แก่ งานฝากครรภ์ ห้อง Lab และคลินิกโรคธาลัสซีเมียเด็ก
๕. ควรจัดทำทะเบียนการเก็บข้อมูลและเก็บรายงาน สร้างแบบฟอร์มการเก็บข้อมูลใหม่ให้ครบถ้วน เพื่อง่ายต่อการสืบค้นข้อมูลและทำรายงาน

ผลการนิเทศ ติดตามงานโรงพยาบาลโรงพยาบาลสุรินทร์ จ. สุรินทร์

๑. การจั้ระบบบริการป้องกันและควบคุมโรคธาลัสซีเมียของหน่วยบริการ

ฝากครรภ์รายใหม่ทุกวัน ในกรณีมาฝากครรภ์เป็นคู่ จะตรวจเลือดสามีพร้อมกับภรรยา เมื่อผลภรรยา และสามีผิดปกติ ห้อง Lab จะส่งตรวจ Hb typing ต่อเลย ทำให้ลดขั้นตอนและระยะเวลาในการรอคอยผล นัดฟังผล ๑ สัปดาห์

กรณีหญิงตั้งครรภ์มาคนเดียว จะตรวจคัดกรองก่อน นัดฟังผล ๑ สัปดาห์ และนัดเข้ากลุ่มโรงเรียนพ่อแม่พร้อมนัดฟังผลเลือด โดยจะเน้นให้นำสามีมาด้วย ถ้าผลเลือดของภรรยาผิดปกติก็จะเจาะเลือดสามีตรวจ

ก่อนปี 2558 ส่งเลือดตรวจ Hb Typing และ PCR ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยเมื่อพบคู่เสี่ยงต่อการให้กำเนิดทารกเป็นโรคธาลัสซีเมียชนิดรุนแรง พยาบาลจะแจ้งผลและอธิบายเบื้องต้น จากนั้นจะส่งพบสูติแพทย์ทุกเช้าวันจันทร์ สำหรับการทำให้ PND จะทำทุกวันจันทร์และวันพุธโดยใช้วิธี Cordocentesis ทำในช่วงอายุครรภ์ ๑๘-๒๐ สัปดาห์ เพื่อส่งตรวจ Hb typing นัดฟังผลอีก ๑ สัปดาห์

ปี ๒๕๕๘ ศูนย์อนามัยที่ ๙ นครราชสีมา ร่วมกับ ศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ที่ ๙ นครราชสีมาได้ นิเทศติดตามงาน และให้ข้อเสนอแนะในการลดระยะเวลาการรอคอย โดยทางห้อง lab โรงพยาบาลสุรินทร์จะ ตรวจ Hb Typing และ PCR for alpha-thalassemia ส่วน beta-thalassemia mutation จะส่งตรวจที่ ศูนย์อนามัยที่ ๙ นครราชสีมา

๒. การพัฒนาความรู้ ทักษะ ของผู้ให้บริการ

เจ้าหน้าที่ได้ไปอบรมทุกคน หมุนเวียนกันไป

๓. การกำกับติดตามในระดับจังหวัด

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสุรินทร์จัดอบรมร่วมกับโรงพยาบาลสุรินทร์ เรื่อง การพัฒนาบุคลากร ทางด้านสูติกรรม โดยเนื้อหาความรู้เรื่องโรคธาลัสซีเมีย วิทยากรเป็นสูติแพทย์จากโรงพยาบาลสุรินทร์ และมีการติดตามรายงานตามมาตรฐานงานอนามัยแม่และเด็ก

๔. นวัตกรรมการดำเนินงานของพื้นที่

- จัดทำใบติดตามเด็กที่เสี่ยงเป็นธาลัสซีเมียชนิดรุนแรง มีแบบฟอร์มการเก็บที่ชัดเจนแต่ยังขาดการดำเนินงานตามแบบฟอร์ม ควรติดตามและสรุปผลเป็นราย Case เป็นขั้นตอนจนปิด Case (case management) มีพยาบาลทำหน้าที่เป็น case manager

ใบติดตามการป้องกันโรคธาลัสซีเมีย
รพ.สุรินทร์

ผลการตรวจเลือดสามี/ภรรยา ปี _____ PCR _____
Hb Typing ผลสามี _____ PCR _____
Hb Typing ผลภรรยา _____ PCR _____
บุตรเสี่ยงต่อโรค _____
ผลการตรวจ _____
คำแนะนำ _____

1. เก็บเลือดสายสะดือตรวจ Hb Typing พร้อม บัตร มารดา
 2. ติดตามเด็กจนเลือดตรวจ Hb Typing เมื่ออายุ 1 ปี 6 เดือน
 3. เด็กมีอาการชัด เหมืองเหล็ก ให้พบแพทย์ทันที

๕. ปัญหาอุปสรรคของการดำเนินงานโครงการป้องกันและควบคุมธาลัสซีเมีย

ด้านผู้รับบริการ

- ไม่มีความรู้เรื่องโรคเลือดจางธาลัสซีเมีย
- มาฝากครรภ์ล่าช้า
- ไม่ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องการคัดกรองโรคเลือดจางธาลัสซีเมีย
- ไม่สามารถติดตามสามีมาตรวจคัดกรองได้ จากปัญหาแยกกันอยู่ และสามีไม่ยินยอมเจาะเลือด
- ไม่มาฟังผลการตรวจ Hb Typing

ด้านผู้ให้บริการ

- ขาดความเชื่อมโยงของระบบการดูแลตั้งแต่ฝากครรภ์จนถึงติดตามทารกหลังคลอด
- แพทย์ต้องการให้มีการตรวจยืนยันด้วยการทำ PCR ร่วมกับทุกรายที่เป็นคู่เสี่ยงที่จะคลอดทารกที่เป็นธาลัสซีเมียชนิดรุนแรง
- เจ้าหน้าที่ขาดความรู้/ทักษะการให้คำปรึกษาเรื่องโรคเลือดจางธาลัสซีเมีย

๖. ข้อเสนอการแก้ไขปัญหา อุปสรรค

แนวทางการแก้ไข

- พบคู่เสี่ยงต่อ Beta thal/Hb E ๔ ราย แต่ยังขาดการติดตาม ควรพัฒนาระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน โดยนำข้อมูลเด็กป่วยโรคธาลัสซีเมียมาวิเคราะห์ ถึงระบบการคัดกรองธาลัสซีเมียเป็นอย่างไร ได้คัดกรองหรือไม่ และนำข้อมูลย้อนกลับไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาพัฒนาระบบป้องกันและควบคุมโรคธาลัสซีเมียต่อไป
- แนะนำในเรื่องการฝากครรภ์และเจาะเลือดเป็นคู่
- ควรพัฒนาแนวปฏิบัติการทำงานที่เชื่อมโยงในทุกหน่วยบริการ โดยมีพยาบาลทำหน้าที่เป็น case manager
- ในกรณีเป็นคู่เสี่ยง มีการติดตามผลการตรวจและขั้นตอนการดูแลที่ต่อเนื่อง
- ควรจัดทำทะเบียนผลการตรวจวิเคราะห์ของหญิงตั้งครรภ์และสามีที่เป็นระบบ เพื่อง่ายต่อการทำรายงาน และสืบค้นข้อมูลในกรณีหญิงตั้งครรภ์มาฝากครรภ์ในครรภ์ต่อไป
- ควรให้การดูแลคู่เสี่ยงให้ครบวงจร ตั้งแต่คัดกรองจนถึงการยุติการตั้งครรภ์ในกรณีทารกเป็นโรคธาลัสซีเมียชนิดรุนแรง และติดตามจนคลอด (case management)

รูปภาพนิตะติตตามงาน

